

PTUJSKI LIST

Politično gospodarski tednik.

Stane:
Za celo leto K 15.—
za pol leta 7:50
za četrt leta 3:80
za 1 mesec 1:30
Posamezna številka 40 vin.

Uredništvo in upravišstvo je v
Ptuj, Slovenski trg 3 (v starem
rotovžu), prillice, levo.
Rokopisi se ne vrnejo.

Štev. 24

Ptuj, 14. septembra 1919

I. letnik

Zopetna zmaga v Ptuj.

Pravi potres je pomenil jugoslovanski preobrat v našem nemškutarskem pašaliku. Pred tem potresem je zbežal Ornig in zbežali so njegovi oprode, zapuščivši za sabo pobito, raztreseno in potlačeno armado ptujskih meščanov.

Le-ti so živeli doslej od preobrata naprej med nami življenje tihega upanja, da se morda le še spremeni njihova težka usoda. Dokaz tjemu je bil, da so le težko počasi in na primeren pritisk spremenili napise na svojih tvrdkah. To je priznal v njihovem zastopstvu nek nemški občinski svetnik z utemeljitvijo, da je Ptuj še preporno ozemlje (strittiges Gebiet).

Na dan Kralja Petra je bila večina nemških hiš okrašena, kar pač dokazuje napredek misli ptujskega nemštva, da se je treba udati, ukloniti. . . Približeval se je dan velikega slavlja narodne Čitalnice in ptujskega Sokola. Zanimalo nas je, kako se bodo vedli naši sosede. Malo hiš so kljub pozivu g. gerenta okrasili. Mnogo naših nemških in nemškutarskih meščanov je odšlo v vinograde. Razumejši del se je udeležil naše velike prireditve, govoril med nami slovenski ter se počutil, kakor doma. In ni čuda!

Mi smo zasledovali ves čas načelo, da postopamo pri zanesljivo, kakor se spodobi za plemenitega moža, ki imamo moč v rokah. Ta velika moč je suverenost jugoslovanske države, katere bi se mi lahko poslužili, da bi preganjali naše sosede. Mi tega ne storimo. To je pokazala predvsem tudi zadnja prireditve.

Veličastna je bila na zunaj, krasne skupine kmečkih jezdecov na čelu, potem okinčani vozovi, sokolski jezdec, Sokolice, Sokoli in nebroj občinstva v sprevodu.

Ves sprevod je prepeval od postaje do postaje himne, katero petje je vodil oddelek naših Sokolic. Sami Nemci so pripovedovali, da jih je ganilo, morali so se odstraniti od okna, da se vide le njihovih solz. Kaj čuda, da so zgrešeni sinovi Nemškutarji začutili domotežje po svoji materi Sloveniji in po vrnitvi v njeno naročje.

Utiš, ki ga je napravil sprevod je poglobila prireditve telovadbe in ljudska veselica v lepem mestnem vrtu v fantastično lepih šotorih, krasno slovensko petje na vseh koncih in krajih mestnega vrta, bajna noč, godba, srbsko kolo, in pri vsem tem idealni red brez vsakoršnih neprijetnih slučajev.

Vsi, ki so to videli in so nam bili doslej sovražni, so vsled te prireditve premagani. Priznavati morajo da so imeli do sedaj o nas le še napačne pojme. In tisti, ki so se odpeljali v svoje vinograde, obžalujejo, da niso bili tukaj, da bi bili videli najlepšo prireditve, ki je bila kedaj v Ptuj in slišali najbolj čustveno petje pesmi, ki so se kedaj glasile po ptujskih ulicah.

To pot je začutila znatna večina naših sosedov naše ogromno moralno premoč in duševno potrebno s to sprijazniti se. Odgovarjamo: „Mi vas sprejemamo, saj v vaših

žilah teče pristna jugoslovanska kri, ki jo je poprejšni režim skušal skaliti. Priznajte to vsi in mi postanemo jednota, jednota takoj, dočim se bo sicer vršil ta proces počasi.“

Proslavitev 50-letnice Narodne Čitalnice v Ptuj

Vremena Kranjcem bodo se zjasnila.
Prešeren.

Ob najkrasnejšem vremenu se je začela nedeljska slavnost. Kakor ob svoji ustanovitveni slavnosti 5. septembra 1864, je Narodna Čitalnica tudi to pot prisostvovala slovesni službi božji, ki jo je opravil društveni odbornik prof. Ant. Kolarič. Slovensko pevsko društvo pa je poskrbelo za izborni petje pri maši in jo zaključilo z „Lepo našo domovino“. Nato se je zbralo občinstvo k slavnostnemu zborovanju v gornji dvorani Narodnega doma. Društveni predsednik dr. Ivan Fermevc pozdravi navzoče, zlasti tudi poveljnika ptujske vojaške posadke, povdarjajoč, da slavimo danes 50letnico v popolnoma izpremenjenih razmerah. Zato se imamo v prvi vrsti zahvaliti hrabrim in požrtvovalnim Srbom.

Društveni tajnik prof. dr. J. Komljanec očrta nato v svojem slavnostnem govoru na kratko najznamenitejše točke iz 50letnega delovanja društvenega. Povdarja veliki pomen Narodne Čitalnice za Ptuj in njegovo okolico. Probujala je narodno zavest z živo besedo pri razumništvu, meščanstvu in prostem ljudstvu in se borila ves čas, da se ta zavest utrdi in razširi, da je ljuti in brezobzirni nasprotniki ne zatro. Z zadovoljstvom na dosežene uspehe in z zavestjo storjene dolžnosti smejo zreti obili Čitalnični udje, podporniki in prijatelji na svoje narodno delo v Čitalnici. Hvaležni moramo biti tem nesebičnim in požrtvovalnim narodnim delavcem in to storimo najboljšo, da jih posnemamo v njihovi nesebičnosti in požrtvovalnosti, dobro vedoč,

kar storiš zase, že s tabo izgine,
kar storiš za narod, ostane vselej.
(S. Gregorčič).

V imenu Slov. pevskega društva v Ptuj povdarja njegov predsednik Vinko Šerona, da se je kot prvo narodno dete porodilo Čitalnici pred 36 leti Pevsko društvo, ki je našlo pri Čitalnici vedno svoje zavetje in podporo, s katero pa je vedno tudi vzajemno delovalo za narodno probujanje in omiko.

Dr. Tone Gosak, odsoten vsled sprejmanja pri drugem vlaku, je v zastopstvu pt. Sokola in org. J. D. S. imel pristaviti „Čitalnica“ je vzgajala in vzgojila dve generaciji za narodne in izobražene Slovence, za Jugoslovane. Bila je svoječasnno edino ognjišče, ki je zbirala kot mati svoje otroke okrog sebe. Zgodovina čitalnice je pri nas zgodovina Slovenstva v zadnjih desetletjih. Iz čitalnice se je osnovalo l. 1885 politično društvo „Pozor.“ Le to je potem vodilo pod streho čitalnice svoje društvene življenje. To politično društvo se je bojevalo v najtežjih razmerah, ki nam jih naslika g. predgovornik za politične pravice Slovencev.

Ko je nastopil pri nas na Slovenskem l. 90, takozvani kulturni boj, je politično

društvo „Pozor“ pravilno zavzelo napredno stališče.

Po osnovanju jugoslovanske dem. stranke je stopilo na mesto prejšnjega političnega društva „Pozor“ krajevna organizacija J. D. S. ki je torej posredno tudi dete čitalnice.

V okrilju Čitalnice se je porodil „Sokol.“ Češka ideja propagirana po ustanoviteljih češkega sokolstva, Tyrša in Fügnerja, „kdor Čeh, ta Sokol“ se je pri nas uveljavila v prvi vrsti potom čitalnice. Odlični čitalničarji, ranjki g. Zupančič, g. Gregorka, sedaj v Ljubljani in dr. Koderman, sedaj v Mariboru, so bili ustanovitelji ptujskega Sokola, ki je prvotno tvoril nekako del čitalnice. Kazalo je veliko odporno moč, da se je dvignil v oni dobi v težkem ptujskem ozračju „Sokol“ ter razprostrl svoja krila čez okraj.

Opravil je tekom let v mestu in okraju precej narodnega dela.

V svetovni vojni je narodnostna ideja napravila korak naprej, združila je jugoslovanska plemena v celoto ter ustvarila narodno državo. Sokolu se ni treba boriti več za obstanek, dedinja pol. društva „Pozor“ krajevna org. J. D. S. tudi nima več v prejšnjem smislu besede paziti na politične pravice. Nahajamo se v novi dobi, v kateri se imamo posvetiti konzolidiranju države na zunaj in znotraj neovirani izobrazbi ter s tem velikemu kulturnemu in gospodarskemu in socialnemu razvoju. Rudeča sokolska srajca se danes pojavlja v sklenjenih vrstah napreje tako vročih tleh. Krajevna organizacija J. D. S. vrši novim zahtevam primerno svojo nalogo.

Danes ob proslavi 50letnice čitalnice izrazim v imenu ptujskega „Sokola“ in kraj. org. J. D. S. naši materi čitalnici globoko zahvalo za njeno veliko in živahno delavnost v preteklih dobah. Zahvaljujem se v imenu teh dveh društev za življenje, ki jim ga je podarila „Čitalnica.“

Želim tej naši materi, da se v bodočnosti posveča pred vsem prosvetnim namenom ter nas vede v spremstvu „Sokola“ in dem. stranke v krog in na stopinjo velikih kulturnih narodov.

Končno omeni predsednik, ako je Čitalnica po prvih 50letih dosegla del svojega namena in se ji ne bo treba več v prvi vrsti boriti za ohranitev narodnosti se imamo za to zahvaliti našemu ujedinjenju v enotno jugoslovansko državo. Zato predlagam udanostno brzojavko našemu kralju in njegovemu sinu prestolonasledniku, pod katerih vlado nam je omogočen in zasiguran neoviran kulturni razvoj.

Veličasten je bil prizor, ki se je nekaj časa kasneje ustavil pred Narodnim domom sokolski sprevod. Svoj čas so se nemške policijske tolpe, boječ se luči in svetlobe, zbirale tu ponoči, da z brutalno silo ovijajo naše kulturno delo. Sedaj smo dobili zadoščenje.

Tu pozdravi v imenu Narodne Čitalnice njen častni ud, starosta štajerskih narodnih rodoljubov, v nesebičnem, požrtvovalnem in neumornem narodnem delu osiveli prezasluzni dr. Fr. Jurtela jugoslovanske Sokole, Sokolice proste vseh spon, vsake verige v svobodni domovini, češ: „Nadaljujte započeto delo! Sadite, sejajte, širite omiko in značajnost po naši mladi državi vsepovsod! Delajte z vsemi obilimi silami za konzolidiranje, za utrditev

naše lepe domovine, danes še toli ogrožene! Za bodrilo naj veljajo besede našega pesnika prvaka, da

manj strašna noč je v črne zemlje krili, ko so pod svetlim solncem sužnji dnevi.

Ti naj za nas zatonejo v večnosti za vselej. Naprej zastava slave z Vami!

V imenu Sokolske župe mariborske pozdravi Čitalnico dr. Serneč, omenjajoč težko narodno delo, ki ga je vršila Čitalnica doslej in povdarjajoč posebno zasluge naših narodnih mož, ki niso v težavnih razmerah omagali v narodnem delu ter nam tako priborili sedanje uspehe in postali nam mlajšim svetel zgled nesebične narodne požrtvovalnosti.

Po sokolskem sprevedu se je vršil skupni obed v društvenem domu. Udeležili so se tega obeda razni gostje, ki so dospeli v Ptuj na slavlje. Bili so pa prvič ob taki priliki navzoči tudi načelniki uradov, ki so v Ptuj. Počastil je Čitalnico vojaški poveljnik Dragoš Dželošević, kažoč s tem, da ni vojska več proti nam, proti našemu ljudstvu, kakor je bila v prejšnjih časih. Udeležil se je skupnega obeda gerent mestne občine, dr. Senčar, v znamenje, da hoče tudi mesto mirno živeti s slovenskim prebivalstvom in ga ne več pobijati in psovati, kakor je delala to prej brezobzirna nemškutarska klika. Bil je tu vodja okrajnega glavarstva, gimnazijski ravnatelj, (dokaz, da hoče tudi šolstvo kakor Narodna Čitalnica, delovati za narodno prosveto med ljudstvom, ne pa ljudstvo narodno izneverjati, kakor je delalo ptujsko šolstvo to v ponemčevalni dobi), bili so načelniki in zastopniki sodnije, davkarije, pošte, južne železnice itd. Cvet so pa tvorili mnogobrojni Sokoli, v svojem ponosnem kroju, ki so nam pričali, da nas hočejo v našem duševnem delu podpreti s krepkim, zdravim telesom in če bi bilo treba, tudi z mišicami svojih jakih rok.

Vrstile so se razne napitnice. Čitalnični predsednik dr. Fermevc napije našemu kralju, pod katerim smo se ujedinili v eno državo, toda ne še vsi, ker še hočejo nenasitni sovražniki živih delov našega telesa. Dr. Senčar omenja zloglasnega Orniga, ki je celo od vladarja slabiča zahteval trde, najbolj trde pesti proti Slovencem, kakor da ne bi bilo že njegovo divjanje presegalo vseh mej. Dr. Serneč iz Maribora napije hrabri srbski vojski, dr. Rosina iz Maribora pa Jugoslaviji, v kateri moramo postati lastni gospodarji na vsem našem ozemlju, zbrati sile narodnega in gospodarskega življenja; za popolni razvoj tega potrebujemo neoviranega pristopa do morja na lastnem ozemlju. Major Dželošević omenja velikega dela, ki ga storila srbska vojska, ko je uničila lahko monarhijo in ustvarjila Jugoslavijo, ali delo še ni dovršeno, dokler ni ujedinen ves naš narod. V imenu Hrvatov odzdravi sokolski načelnik, da so Hrvati vedno radi bratski sodelovali s Slovenci že dosedaj, toliko boljše v prihodnosti. Dr. Pirkmaier se spominja ustanovnikov Narodne čitalnice, katerih uvidevnosti se imamo zahvaliti za ustanovitev društva, njihovemu nesebičnemu, vztrajnemu narodnemu delu in boju z nasprotnikom pa za uspehe, ktere moremo prav oceniti zlasti Ptujčani, ki smo najboljše poznali svoje zahrbtne nasprotnike.

Med vsem obedom je pridno svirala ptujska mestna godba, ki se je tako hitro prelevila iz nemške v slovensko (saj njeno jedro je bilo tudi prej slovansko) ter s svojimi slovanskimi točkami pripomogla do navdušenega razpoloženja.

Dobila je Narodna čitalnica tudi raznih brzojavnih in pismenih pozdravov: notarja dr. Jurija Pučka iz Krškega, Mirana Lorberja iz Gradca, Milana Blasa, dr. Rajha iz Kočevja, Glasbene Matice in Slovanske čitalnice v Mariboru, Pripravljalnega odbora radgonskih Slovencev za protestni shod proti priklopitvi Radgone k Nemški-Avstriji, Garafića Marka Ivancvića, člana ruskega Sokola in Slavjanskega komiteta v Moskvi.

Le prehitro je minil čas in treba je bilo oditi k javni sokolski telovadbi. J. K.

Dopisi.

Začetek šolskega leta na ptujski gimnaziji. Kakor je bilo kratko sporočeno že v zadnji številki, je preložen začetek letošnjega šolskega leta od 16. na 22. septembra. 22. septembra je torej vpis in vzprejemni izpit za prvi razred, 23. septembra vzprejem v ostale razrede itd. Ves vzpored je tisti, ki je bil določen, le začetek je preložen od 16. na 22. septembra. Gimnazijsko ravnateljstvo.

Stane Vidmar v Ptuj. Ob 9. uri 30 min. dopoldne je imel prispeti posebni vlak, ki nam je vozil goste iz Ljubljane in Maribora. Ker je pa bil ta vlak več kot prenapoljen, je imel $\frac{3}{4}$ ure zamude. Iz Ljubljane je dospela deputacija sokolskih bratov, njim na čelu Stane Vidmar. Le ta je zastopal „Zveze“ in „Savez.“ Prispela je tudi deputacija „Primorskega Sokola“ z zastavo. Te odposlance sta pozdravila v imenu „Mariborske sokolske župe“, „Ptujkega Sokola“ in „Narodne čitalnice“ dr. Tone Gosak in okr. glavar dr. Pirkmaier. Odgovoril je v imenu „Zveze“ in „Saveza“ brat Stane Vidmar. Takoj na to so se odpeljali sprejemnika. Stane Vidmar in primorski zastavonoša z zastavo v avtomobilu, drugi bratje pa v vozovih skozi špalir ljudstva iz kolodvora pred „Narodni dom.“ Hoteli so prispeti še k slavnostnemu zborovanju v „Čitalnice.“ Ker se je to trenutek prej končalo, so se odpeljali takoj na telovadišče, kjer so vstopili načelo spreveda. Žal je ta zamuda vlaka z dnevnim redom nekoliko koledirala. Sokolske odposlance je ljudstvo na kolodvoru in na potu k narodnemu domu navdušeno pozdravljalo. Poznali so Ptuj iz leta 1908 in preje in se niso mogli zabraniti na popolnoma jugoslovanskem licu tega preje tako nemškutarskega zagriženega mesteca. Z veseljem smo pozdravili zastopnike onih sokolskih združenj, ki je bilo ves čas naš voditelj in katere mu hočemo tudi odslej slediti. S prav posebnim veseljem pa smo sprejeli še brata Vidmarja, v katerem vidimo vzor vseh sokolskih čednosti.

Slavnostni dnevi v Ptuj. Sprejem gostov na kolodvoru. V nedeljo 7. septembra t. l. se je vršil točno po vspredu ob $\frac{1}{8}$ uri dopoldne sprejem gostov na postaji. Prikorakal je Ptujski Sokol z godbo, bila je to lepa vrsta bratov in sester v kroju, naraščaj, jezdni oddelek, da pričakuje bratska društva, prihajajoča od vseh strani. Posebni vlak iz Maribora je bil prenapoljen. Na velikem tovornem avtomobilu pridrvi Sokol iz St. Lenarta. Vlak iz Čakovca nam dovede goste iz Hrvatske, Središča, Ormoža, Ljutomera itd. Hitro se Sokol uvrsti, nakar pozdravi goste starosta Ptujkega Sokola brat dr. Fermevc. Pozdravlja jih prvič v Jugoslovanskem Ptuj. Prišli so Slovanski gostje tudi septembra leta 1908. Nahujskana nemška druhal je sprejela z gorjaci, psokami in napadi. Danes vihrajo Sokolom v pozdrav jugoslovanske zastave, mesto Ptuj jih sprejema z radostnim srcem. Svetovni vojni se imamo Jugoslavlani zahvaliti osvoboditvi izpod nemškega jarma. Srbi, Hrvati in Slovenci so ujedineni v močno enotno državo. Na tej zmagi ima tudi Sokol ob severni meji svoje zasluge, tudi naše Narodne čitalnice pripomogle so k tej zmagi. Delovanje Sokola in Čitalnic je vodilo narodno zavest in vzdrževalo narodni ponos. Temu delovanju se imamo zahvaliti, da nam Pariška konferenca ni tudi za Štajersko dekretirala plebiscita in, da teče naša severna meja tam ob Muri in ne ob Dravi. Naše delo še ni končano. Trst, Gorica, Primorje, Reka so še v sovražnih rokah. Iz Pariza prihaja v poslednjih dneh celo vest, da se nam hoče iztrgati slovenska Radgona. Da odrešimo vse svoje rojake, treba nam bo intenzivnega dela. K temu delu se vsodbujamo, ko se shajamo na Sokolskem zletu in na proslavi 50 letnice Narodne čitalnice. Navdušeni Nazdar in Zdravo-klici slede pozdravnemu govoru. Brat dr. Pivko iz Maribora se zahvaljuje za pozdrav in čestita Ptujskemu Sokolu k uspehom njegovega dela, katere je spo-

znati takoj ob prihodu. Sokoli odkorakajo na to takoj na telovadišče, drugi gostje odhajajo k slavnostni maši in potem na slavnostno zborovanje Narodne čitalnice. Goste pozdravlja povsod naše na tisoče zbrano ljudstvo, čim najpristranejši. Vzlic velikanskega navala vlada povsod mir in vzorni red. Ko je bil Ptuj v nemških rokah, so se ob takih prilikah vršili poboji, divjalo je po ulicah zbenela druhal in to so imenovali nemško kulturo. Kako ves drugačen je slovenski Ptuj. Kje je kultura, o tem bo sedaj lahko sodil svet.

Društvene vesti.

Sv. Trojica v Haložah. V nedeljo dne 24. velikega srpana je priredilo naše bralno društvo pri Sv. Trojici v Haložah v prostorih g. Beline Vodnikovo slavnost. Po pozdravu domačega g. kapelana Potrč-a je imel slavnosten govor g. kapelan Erhartič iz Črne gore, ki je govoril na dvorišču polno zbranemu ljudstvu o pomenu prvega slovenskega pesnika Vodniku predvsem za sedanjo združitev treh jugoslovanskih bratskih narodov SHS. Na to ste sledili dve zanimivi gledališki igri: Tri sestre in Prepirljiva sosed, kateri pa so izvrstno prednašali že znani igralci iz Črne gore. Trojičani jim izrekamo najlepšo zahvalo. Vmes je nastopal mešan zbor in godba na pihala, in nazadnje je sledila prosta zabava s petjem in šaljivo pošto. Razen ljudstva so se vdeležile te prireditve vse domače odličnejše hiše in tudi od sosednih župnij je bila inteligenca številno zastopana, zlasti učiteljstvo. Čast in hvala vsem in še večkrat kaj takega!

Slovesna otvoritev. V nedeljo, 14. septembra priredi Slov. izobraž. društvo pri Sv. Andražu v Slov. goricah ob priliki slovesne otvoritve „Krekovega doma“ ob pol 15. uri narodno igro „Deseti brat“ s petjem in tamburanjem, ter veliko narodno veselico (srečolov, šaljiva pošta, licitacija i. t. d.) Sosedu na gotovo svidenje!

Podružnica Slov. kmetijske družbe v Ptuj vabi na izredni občni zbor, ki se vrši v nedeljo dne 14. septembra t. l. ob 9. uri dopoldne v gostilni g. Zupančič v Ptuj. Dnevni red: 1. Volitev zastopnikov podružnice za občni zbor kmet. družbe v Ljubljani in določitev predlogov za ta občni zbor. 2. Predavanje g. dr. Zavrnik o živinoreji. Odbor.

Zadruga trgovcev za okolico Ptuj vabi svoje člane na redni občni zbor dne 14. t. m. ob 14. uri v dvorani g. Zupančiča v Ptuj. Z ozirom na važnost dnevnega reda se pričakuje polnoštevilne udeležbe.

Najnovejše vesti.

Mir z Avstrijsko republiko podpisan. Ldu. St. Germain, 10. septembra. (DunKU.) V Saint Germainskem gradu se je danes dopoldne podpisala mirovna pogodba med avstrijsko republiko in skoro vsemi državami entente. Kratko pred 11. uro je došlo v avstrijski strani telefonsko poročilo, da je vse pripravljeno in da so delegati entente zavzeli svoje prostore. Državni kancelar dr. Renner se je v avtomobilu peljal v grad v spremstvu sekcijskega šefa Eichhoffa in dveh uradnikov zunanjega ministrstva ter šefa francoske vojaške misije majorja Bourgeoisa in italijanskega kapitana Della Rocca. Pred gradom se je zbralo mnogo gledalcev. Ko je državni kancelar dr. Renner sedel na svoje mesto, je vstal Clemenceau in govoril sledeče: Gospod državni kancelar avstrijske republike! Pogajanja so dokončana in so dovedla do sporazuma o določbah pogodbe med zaveznimi in pridruženimi državami in med avstrijsko republiko. Te določbe se nahajajo v predloženem tekstu. Podpisal sem pismo, v katerem potrjujem, da se tu predloženi tekst natančno ujema z onim, ki Vam je poznan. V imenu zaveznih in pridruženih držav Vas torej